

EL CONTEXT ESCOLAR I ELS INFANTS EN RISC DE MALTRACTAMENT

L'elaboració d'aquest document intenta apropar els àmbits escolar i de protecció infantil aportant una eina que suggereixi elements preventius, de detecció i d'actuació en l'àmbit escolar.

Hem partit de tres premisses:

- L'infant no és mai únicament el problema; les seves conductes, reaccions, expressions ..., són símptomes de les situacions difícils del seu entorn proper (família, escola, comunitat).
- La necessitat d'oferir als infants, des dels diferents entorns, pràctiques de bon tracte per potenciar el seu correcte desenvolupament com a persones.
- És responsabilitat de tots els organismes, les institucions, els serveis i els adults de la societat l'exercici de les pràctiques de bon tracte als infants. Una bona coordinació i el treball en xarxa té efectes multiplicadors i proactius.

MARC CONCEPTUAL

En el document contemplem:

1. Les necessitats dels infants

Els infants neixen amb unes necessitats que han d'estar cobertes per tal que el seu creixement sigui harmònic, sa i integral. La cobertura d'aquestes necessitats correspon a l'adult. Diferenciem les següents necessitats dels infants: físiques, cognitives i emocionals

2. Bon Tracte

Bon tracte a la infància és la suma de l'exercici de les capacitats dels pares i dels diferents agents socials per cobrir correctament les necessitats (físiques, cognitives i emocionals) dels infants, ja sigui de cura, protecció, educació, respecte, empatia o vincle.

Quan els pares tenen i exerceixen la capacitat de cobrir les necessitats dels seus fills podem parlar de **parentalitat adequada**.

Quan aquestes capacitats no hi són o no les exerceixen parlem de pares amb **parentalitat inadequada**, que provoquen dificultats en el desenvolupament dels seus fills. Quant a parentalitat inadequada volem afegir que no existeixen pràctiques parentals perfectes. Tots els pares tendeixen a reproduir el model de criança que han viscut.

Les habilitats parentals es poden treballar i millorar, sempre i quan el receptor tingui consciència de la dificultat i motivació pel canvi.

Però no únicament depèn dels pares la cobertura de les necessitats dels infants, tots els professionals dels diferents àmbits amb qui l'infant està en contacte (casals, escola, esplai, ludoteca...), exerceixen la **parentalitat social** que ben exercida pot ajudar a les pràctiques parentals adequades i/o equilibrar les inadequades.

1. Maltractament

Utilitzem la definició que actualment fa servir la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA): *Els maltractaments d'infants es produeixen quan qualsevol persona, institució o la mateixa societat, per acció, omissió o tracte negligent, no accidental, priva a l'infant dels seus drets i del seu benestar, l'amenaça o interfereix el seu desenvolupament físic, psíquic i social.*

Els tipus de maltractament estan classificats en:

- Maltractament físic
- Maltractament psíquic o emocional
- Negligència o abandonament
- Abús, sotmetiment o explotació sexual
- Explotació laboral o inducció a la mendicitat
- Corrupció
- Sotmetiment a drogues o fàrmacs
- Maltractament prenatal.
- Maltractament institucional

SISTEMA DE PROTECCIÓ

El sistema de protecció és un conjunt de lleis que garanteixen i vetllen per l'acompliment dels drets; garantir-los i preveure els mecanismes d'actuació per cobrir-los. El sistema català de protecció dels infants en risc de maltractament té dues vies:

- Judicial
- Administrativa

Els EAIA, formem part de la via administrativa.

La Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, i el decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el reglament que la desplega, van establir els supòsits en que l'Administració ha de protegir a un menor que es troba en una situació de desemparament i el procediment per l'assumpció de les funcions tutelars per part de l'entitat pública DGAIA.

Per tant, segons aquesta llei un organisme públic (DGAIA) assumeix les competències en protecció de menors en l'àmbit territorial de Catalunya.

Circuït de protecció

Les persones o institucions que estiguin més a prop dels menors, poden detectar millor les situacions de desemparament que requereixen una intervenció dels equips especialitzats. Així poden fer aquesta detecció: familiars i veïns, professionals dels centres escolars i dels equips d'atenció psicopedagògica, monitors d'entitats infantils i juvenils, professionals de centres hospitalaris, professionals d'atenció primària de salut, agents i cossos de seguretat, telèfon de la infància, equips bàsics d'atenció social primària,...

La llei ens marca que tothom està obligat a notificar un cas de maltractament del qual tingui coneixement. L'art. 2.3 de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desamparats diu que ... *tothom i en especial qui per raó de la seva professió tingui coneixement de l'existència de qualsevol maltractament a menors, ha de posar-ho en coneixement de l'autoritat judicial o de l'organisme competent, el qual ha de garantir la reserva absoluta i l'anonimat del comunicat.*

Els Serveis Socials són el punt d'entrada de tot ciutadà a la xarxa i tothom té dret a accedir-hi. Aquest servei té equips distribuïts per tot el territori de Catalunya; representen el primer graó d'atenció al ciutadà.; estan compostats per treballadors socials, psicòlegs, educadors i advocats.

Porten a terme funcions d'informació, orientació i assessorament als usuaris, i de detecció i prevenció de situacions de risc social.

Quant a les situacions de risc social en la infància, tenen les funcions de:

- Detecció del risc en les escoles, el veïnat, la família, els serveis de salut
- Atenció polivalent a les famílies, als infants, a les persones amb discapacitats i a grups de risc
- Diagnòstic de valoració del risc infantil
- Derivació a l'EAIA si la situació de risc per l'infant continua després de la intervenció d'ajuda familiar que ells han pogut oferir

Així doncs, els serveis socials han de poder diagnosticar que està passant i posar en marxa recursos i programes per ajudar a les famílies a canviar. Si la situació no canvia o la família no col·labora, i la situació és de risc pels infants, SSAP deriva el cas a l'equip especialitzat (EAIA).

Els Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA) estan distribuïts per tot el territori de Catalunya. Són equips interdisciplinaris, formats per treballador/a social, pedagog/a, psicòleg/a, educador/a familiar i administratiu/va. Estan especialitzats en situacions de maltractament infantil. Tenen les següents funcions:

1.- Assessorament a la xarxa de serveis

2.- Atenció individualitzada:

- diagnòstic de la situació de risc família infant
- proposta administrativa
- proposta tècnica
- avaluació (previsió de la temporalitat de la mesura i dels objectius d'intervenció acordats amb la família)

3.- Treball amb la comunitat

4.- Col·laboració institucional

La DGAIA és l'entitat pública competent que té encomanades les tasques de prevenció, detecció i protecció dels infants en risc de maltractament.

Les competències de la DGAIA són:

- Supervisió i estudi de les propostes de l'EAIA i dur-les a terme

- Protegir i tutelar els menors desemparats. Declaració de desemparament i mesura administrativa mitjançant resolució administrativa comunicada a Fiscalia de Menors.
- Decisió sobre la guarda administrativa dels menors desemparats: pares, família extensa, família aliena, centre residencial.

Desemparament d'un menor

La llei marca tres supòsits:

- Quan manquen les persones a les quals per llei correspon d'exercir les funcions de guarda, o quan aquestes persones estan impossibilitades per exercir-les o en situació d'exercir-les amb perill greu per al menor.
- Quan s'aprecia qualsevol forma d'incompliment o d'exercici inadequat dels deures de protecció establerts per les lleis per a la guarda dels menors o manquen a aquests els elements bàsics per al desenvolupament integral de la seva personalitat.
- Quan el menor presenta signes de maltractaments físics o psíquics, d'abusos sexuals, d'explotació o d'altres de naturalesa anàloga.

Procés de desemparament

La DGAIA emet una resolució de desemparament i assumeix la tutela del menor. Suspèn temporalment la pàtria potestat als pares, i atorga la guarda (la responsabilitat de la cura diària del menor) al director del CRAE, la família extensa o aliena.

La Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència, és l'entitat competent en protecció de menors a Catalunya i qui n'ha d'assumir LA TUTELA.

Les mesures de protecció que pot oferir l'administració després de desemparar són:

- **Atenció en la pròpia família**
- **Acolliment familiar simple en família extensa o família aliena**
- **Atenció en un centre residencial d'acció educativa**
- **Acolliment familiar preadoptiu**

L'ESCOLA DINS EL SISTEMA DE PROTECCIÓ DE MENORS

Els mestres, professionals amb formació i coneixement sobre desenvolupament infantil, compten amb:

- Temps per observar els alumnes
- La possibilitat de comparar conductes de nens i nenes de la mateixa edat
- La interacció continuada amb els alumnes,
- La relació amb les famílies

Aquestes funcions passen per:

- **Prevenir**
- **Detectar**
Sospita de maltractament
Certesa de maltractament
- **Notificar**

Seguint el protocol marc d'actuacions en casos de maltractaments. Aquest es va elaborar des dels diferents departaments i institucions i es vigent.

- Sospita: (veure el circuit ordinari): Serveis socials d'atenció primària de la zona (SSAP) iniciaran la intervenció en el cas i, si ho valoren com a necessari, el derivaran a l'Equip d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (EAIA).
- Certesa de Maltractament greu:
 - Hospital
 - Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (DGAIA)
 - Fiscalia de Menors
- **Donar suport**
Durant tot el procés a l'infant cal acompanyar-lo, escoltar-lo,...Important que l'escola es coordini amb els professionals dels serveis que intervenen en el nucli familiar

El desenvolupament de l'infant cap a una persona adulta sana està estretament relacionat al fet d'haver estat atès com a infant, cuidat, protegit i educat durant la infància.